

דבר מאמינים

גליון שבועי מבית 'בני אמונים'

פרשת תרומה תשפ"ה שנה י | גליון מס' 571

ת.ד 102 בני ברק | פקס: 03-5055919
9139191@gmail.com

פרתחו שערים

דבר מוסד ונשיא 'בני אמונים'

יהודי שמיקר עגית אמן

בשבת זו אנו קוראים על הצווי לבנות מקדש כדי שתשרה בו השכינה, כפיתוב (שמות כה ח): "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". פיוס, בהיותנו בגלות, השכינה שורה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, וכפי שדרשו חכמים (ירושלמי ברכות ה א) על הפיתוב (ישעיהו נה ו): "דרשו ה' בהמצאו" - "היכן הוא מצוי? בבתי כנסיות ובבתי מדרשות".

אולם בדברי חכמים מבאר שהשראת השכינה בבית הכנסת מחיבת את צבור המתפללים להקפיד ולהגיע בזמן לתפלה, שכן אמרו (ברכות ו ב) שפאשר בא הקדוש ברוך הוא להשרות שכינתו בבית הכנסת בהגיע זמן התפלה, ואינו מוצא בו עשרה מתפללים, "מיד הוא כועס". זאת למדו מן הפיתוב (ישעיהו נ ח): "מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה".

ולכאורה יש להבין: הלא בפיתוב נאמר "מדוע באתי ואין איש", וא"ש" משמעויתו אדם אחד. מנין, אם כן, למדה הגמרא שהקדוש ברוך הוא כועס אם אין עשרה אנשים בבית הכנסת? השאלה ידועה, ונתנו עליה תשובות שונות.

חשבתי לפרש זאת כך: "איש" הוא ראשי תיבות "יהודי שמיקר אמן". יהודי שכוה מקרין על סביבתו את חשיבות עגית אמן ומפזיר לכלם כי ברכה שלמה היא רק כזו הנענית באמן. בכך הוא גורם להקדמת הגעגס של המתפללים, עוד לפני תחילת התפלה, כדי לברך ברכות השחר בפני מי שיענה אמן אחריהו. על כך מתאונן הפיתוב, "מדוע באתי ואין איש" - יהודי שמיקר אמן, שאם היה אדם כזה, בודאי היו בני המנין מקדימים לבוא לתפלה. ויש להוסיף שאף המשך הפיתוב, "קראתי ואין עונה", מורה על כך: באתי וקראתי, ואין "עונה" אמן אחר הברכות, אשר ממנו ילמדו המתפללים להקדים ולברך ברכות השחר בצותא חדא.

בענין זה יש להוסיף ולומר: כדי שלא יוצר מצב שבו אין בבית הכנסת עשרה אנשים, תקנו חכמים שבכל עיר יהיו "עשרה בטלנים", כלומר אנשים הבטלים ממלאכתם ונמצאים בבית הכנסת (ראה מגלה ה א). אפשר לומר כי בכלל תפקידם של אותם "עשרה בטלנים", היתה המלאכה להחדיר את חשיבות עגית אמן בקרב המתפללים, וסימנך: "בטלן" בגימטריה "אמן".

הצווי "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" כולל בתוכו גם את החיוב לבנות בתי כנסיות, שאף בהם שורה השכינה (זהר נשא כזו א). אם כן, המשתדל לישר את מעלתה של עגית אמן, וכתוצאה מכך גורם להקדמת ההגעה לתפלה, הרי הוא מקים את מצות "ועשו לי מקדש" ומביא להשראת השכינה בישראל. רמז נפלא לכך נמצא כבר בתחילת פרשתנו: "אל בני ישראל ויקחו לי תרומה" - סופי התבות בגימטריה "אמן".

מכאן תצא הקריאה לכל אחד ואחד: "השתדל להיות איש" - יהודי שמיקר אמן, להקדים לבוא לבית הכנסת ולענות אמן אחר המתפללים בבית הכנסת, ולהמנות בכלל משרי שכינה בישראל.

בקריאת "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"!

שבת שלום,

צ'ס' 213 מחולקל"ן

בני אמונים

בני תפלה בפרשה

השראת השכינה בבתי כנסיות

מיד הוא כועס, שנאמר (ישעיהו נ ב): "מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה".

ותמוה, מהיכן לומדת הגמרא שהקדוש ברוך הוא כועס כשאין מוצא עשרה, הלא הפיתוב נקט "איש" בלשון יחיד? פרש רש"י, שלמדו זאת חכמים מהמשך הפיתוב: "קראתי ואין עונה", שפרשוהו על כך שאין בבית הכנסת שיעור האנשים הנדרשים לענות על דבר שבקדשה, דהיינו עשרה. והמהרש"ל (שם) הוסיף רמז לכך: "א"ש" ראשי תיבות: "אמן יהא שמיה", והרי עגית "אמן יהא שמיה רבה" אינה אלא בעשרה.

הקדשת ציון מבאבוב באר: "א"ש" ראשי תיבות: "א"ש" ענונים אמן", והינו שהפסע יוצא על פי "באתי ואין" שיעונים אמן. והטעם שהזכיר הפיתוב עגית אמן דוקא, יותר משאר דברי קדשה הנאמרים בבית הכנסת, הוא מפני שעגית אמן היא "העקר מהדברים שבקדשה שאומרים בבית הכנסת", ואף מצינו שבני ישראל מכנים על שם עגית אמן, כפיתוב (ישעיהו כו ב): "גוי צדיק שמר אמונים" (קדשת ציון ח"ב עמ' קח).

וכבר כתב החפץ חיים על תדירות האמן בבית הכנסת, ואלו דבריו: "אם יתפלל בצבור יתברך לו עוד כמה עשירות מצוות בכל יום מאמנים שעונה על כל ברכה וברכה ששומע. והם: ט"ז של ברכות השחר, ועוד ד' אמנים עד שמונה עשרה, וי"ט אמנים של חזרת הש"ץ, ועוד כמה וכמה אמנים של הקדישים שיש בכל תפלת צבור... שעולה קרוב לששים אמנים מתפלת שחרית לבד. וגדול זכות השומר לענות אמן על כל ברכה ששומע, כמו שאמרו חז"ל (שבת קט"ב) שעבור זה פותחים לו שערי גן עדן..." (נדחי ישראל פ"ה).

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (כה ח)

יש להבין: הלא פסוק זה עוסק בבית המושכן ומדוע נאמר "ועשו לי מקדש"?

באר רבי מרדכי הכהן מצפת:

מדברי ספר הזהר מבאר (נשא כזו א) שאף בבית הכנסת כלולה בצווי זה, שכן נאמר שם: "וכל בני כנישתא דעלמא מקדש אקרי" [שכל בית כנסת נקרא מקדש]. אף בגמרא מוצאים אנו שבית הכנסת נקרא "מקדש", וכפי שדרשו חכמים (מגלה כט א) את הפיתוב (יחזקאל יא טו): "ואהי להם למקדש מעט בארצות אשר באו שם" - "אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל". לאור זאת יש לומר, כי לכך נאמר "ועשו לי מקדש", כדי לכלל צווי לכל הדורות לבנות בתי כנסיות המכנים "מקדש מעט" (שפתי כה"ל על התורה).

הצמח צדק פרש על פי זאת את מאמר חכמים (ויק"ר ב ב) שכל דבר שאמר עליו הקדוש ברוך הוא את המלה "לי", דגמת הפיתוב "ועשו לי מקדש", אינו מתבטל לעולם. כי כן, בהיותנו בגלות מקימים אנו מצוה זו, כאמור, באמצעות הקמת בתי כנסיות ובתי מדרשות, ונמצא שהמקדש אינו בטל לעולם (אור התורה' תרומה עמ' א' תמב).

הזהר (שם) ממשיך ואומר כי אף ההבטחה שנאמרה לגבי המקדש - "ושכנתי בתוכם" - מתקמת בבתי כנסיות. רבי דוד אבן חצירא מתאפיל לאלת הברכה לכך רמז מן הפיתוב: "בתוכם" - נוטריקון 'בתי כנסיות ובתי מדרשות' (פתי האהל).

על אודות השראת השכינה בבית הכנסת אמרו חכמים (ברכות ו ב): "בשעה שהקדוש ברוך הוא בא לבית הכנסת ולא מצא בה עשרה,

לפני יותר משלוש מאות שנים, בשנת תנ"ה, נדפס באמשטרדם ספר 'דרך משה'. את הספר חבר רבי משה כהנא אב"ד גיביטש, שעל אודותיו נכתב בפנקס 'הזכרת נשמות' של קהלת גיביטש כי "דענו בברור שהיה לו גלוי אליהו".

בספר מיוחד המחבר פרק שלם לחשיבות עניית אמן, ואף כולל בו מעשה נורא על כך. יש לציין כי כבר בשער הספר כותב המחבר כי הוא מכיל "מעשה מעניית אמן".

המחבר חלק את ספרו לימי החדש, ואת ה"מעשה מעניית אמן" קבע בחלק הלמוד השייך ליום "א' לחדש. המחבר מתאר בהרחבה את המעשה שלפנינו, אשר ארע עם רבי מרדכי יפה בעל ספרי ה'לבוש'. המחבר, שהדפיס את ספרו כתשעים שנה לאחר פטירת בעל ה'לבוש', מצין כי שמע את הספור מפי חמיו זקנו רבי אברהם וארטור מליסא, שהיה גינו של בעל ה'לבוש'.

בעל ה'דרך משה' אף מוסיף וכותב על אודות ספור זה, כי "הי'א וחרד את דבר ה' ולמד מעשה זה פעם אחת בחדש, להודיע לכל בני ביתו העניש הגדול למי שאינו עונה אמן אפילו לברכת התינוק שלו".

גם בדורות מאחרים יותר גדולי ישראל קבעו ספור זה בספריהם. החיד"א הביאו ב'שם הגדולים' (מערכת ספרים ל יב), והפלא יועץ' בספרו 'חסד לאלפים' (סי' ריד - רטו סעיף ה), וכן הובא בסדר נהורא השלם (פרק טו).

תעלת מים בונציה

ספור זה אף מובא בספר 'הליכות שלמה' - תפלה (עמ' שעג), על פי מכתב של הגרש"ז אויערבך שבו כתב "למען חזק ידים רפות מצוה לפרסם ספור זה".

אנו מביאים כאן ספור זה לכבוד יומא דהולוא של בעל ה'לבוש' שיחול ביום שני הקרוב, ג' באדר הבעל"ט.

רבה של עיר קטנה בפולין היה רבי מרדכי יפה, בעל ה'לבוש', אולם ברבות הימים התפרסם שמע גדלתו וגאונותו, ועל כן חפצו בני קהלת פוזנא המעטירה להכתירו לאב"ד

ולר"מ בעירם.

שלחו בני פוזנא אל רבי מרדכי שליחים, בבקשה שיבוא לכהן פאר בעירם. אף כתב רבנות נתנו בידם כמקבל, כדי שיעניקוהו לרבי מרדכי אם יעתר לבקשתם. מששמע רבי מרדכי את הבקשה השיב לשליחים, כי הוא נאות לקבל על עצמו את המנוי, אף לא יוכל לבוא עמם מיד לעירם, שכן עדן לא למד פראוי את חכמת עבדו החדש.

מאחר שבפולין לא היה מי שנתן ללמד ממנו הלכות אלו, בקש רבי מרדכי לנדד תחלה לונציה שבאיטליה, בה מתגוררים חכמי הספרדים הבקאים היטב בעבור החדש, ואחר שילמד מהם את ההלכות יבוא לשב על כס הרבנות בפוזנא.

נסע רבי מרדכי לונציה ושם למד כשלושה חדשים אצל החכם רבי יצחק אבובב, עד שהיה בקיא בכל הלכות עבדו החדש.

באחד הימים, בעוד החכם רבי יצחק אבובב ותלמידו רבי מרדכי יושבים ומשוחחים בנעימות, נעמד בנו של החכם שהיה כבן חמש וברך בקול רם "בורא פרי העץ" על פרי שאחז בידו. כל בני הבית ששמעו את הברכה ענו "אמן", אף לא כן רבי מרדכי, שהיה טרוד במחשבותיו ולא שם לב אל ברכת הפעוט ועל כן לא ענה אמן אחר ברכתו. כשראה זאת רבי יצחק אבובב, כעס מאד על רבי מרדכי, נזף בו בחמרה ואף נדהו.

רבי מרדכי המתין שלוש יום, כדין תלמיד שנדהו ולאחר מכן הגיע לפיס את רבו. אולם רבי יצחק אבובב סרב למחל לו. התחנן רבי מרדכי על נפשו ואמר: "אמר לי רבנו, מדוע גדול כל כך עווני עד שאינו מוחל וסולח לי?"

ענה החכם רבי יצחק אבובב: "דע לך שאני אוהב אותך יותר מאהבת אב את בנו, אף ברגע שלא ענית אמן על ברכתו של הילד נגזרה עליך מיתה מן השמים".

לאחר מכן הוסיף החכם ואמר: "אני מוחל לך בתנאי שתבטיח לי שבכל מקום ובכל קהלה שתהיה בהם תודיע ברבים את חטאו של השומע ברכה ואינו עונה אמן, ואף תצוה על בניו וכל צאצאיו שיספרו את המעשה שאספר לך כעת".

וכך ספר החכם רבי יצחק לרבי מרדכי:

בימי קדם הייתה בארץ ספרד עיר גדולה של יהודים שהיתה מלאה בתלמידי חכמים. בעיר זו התגורר חסיד וצדיק שהיה גם עשיר

גדול ונשא חן בעיני המלך.

כמה וכמה פעמים רצה המלך הרשע לגרש את היהודים ממדינתו, אף בכל פעם שזמם לעשות זאת היה אותו חסיד נוסע אליו ומצליח להפר את הגזרות ולמנע את גרוש היהודים.

באחד הימים שוב כעס המלך על היהודים וצוה לגרשם מהמדינה. הגיעו כל בני הקהלה אל החסיד לבקשו שילך אל המלך ויבטל את הגזרה, כפי שעשה בעבר.

יצא החסיד מיד לדרכו ועד מהרה הגיע לארמון המלוכה. קבלו המלך בחבה ובסבר פנים יפות, ועל כן החסיד היה בטוח שגם הפעם יצליח לבטל את הגזרה. בעוד הוא מדבר עם המלך נכנס אל הסרקלין כמור שהגיע מעיר רחוקה, והתחיל לברך את המלך. הכמור האריך בברכתו, והחסיד שהבחין כי השמש עומדת לשקע, נעמד באחת הפנות והחל להתפלל מנחה.

כאשר סים הכמור לברך את המלך בקש מן הנוכחים לענות אמן על ברכתו כדי שהיא תתקיים. כל הנוכחים, פרט לחסיד, שהיה שקוע בתפלתו, נענו וענו אמן על ברכת הכמור.

משנודע לכמור כי היהודי לא ענה אמן על ברכתו, ספק את כפיו, וצעק: "אבוי, בגלל היהודי שלא ענה אמן לא תתקיים הברכה שברכתי את המלך!"

שמע המלך את דבריו, כעס מאד וצוה מיד להרג את היהודי החסיד.

ביסורים קשים ואימים הוציאו עבדי המלך את היהודי להורג, וכבר באותו היום צוה המלך לגרש מן המדינה את כל היהודים.

חבר היה לו ליהודי חסיד וקדוש זה, שהכיר את גדלתו ואת מעלותיו של חברו. משנודע לו על אשר ארע לחסיד בארמון המלך לא ידע את נפשו מרב צער.

"מדוע נגזרה גזרה שונה ומשנה כזו על קדוש עליון שלא חטא מימיו?" שאל החבר את עצמו שוב ושוב. ברב רצונו להבין על מה ולמה ארע כך, התענה החבר, בכה והתפלל שיגלו לו מן השמים את הסבה לדבר.

באחד הימים, כאשר ישב החבר מתבודד בחדרו, התגלה אליו החסיד ההרוג ואמר לו: "אמנם הייתי צדיק גדול בעולם הזה, אבל פעם אחת ברך בני הקטן ברכת המוציא על הלחם ולא עניתי אמן על ברכתו, ומאחר שהקדוש ברוך הוא מדקדק עם צדיקים כחוט השערה נגזר עלי ענש קשה ומר זה". לאחר שגלה החסיד לחברו את סבת הענש, הזהירו שישפר את הדבר, יפיץ אותו לרבים ויזהיר על עניית אמן, ולאחר מכן נעלם כלעמית שבא.

סים החכם רבי יצחק אבובב את ספורו לרבי מרדכי ואמר לו: "אל תכעס על שנדיתי. כל פונתי הייתה לטובתך, שיתפפר עוונך, ואני מוחל לך, אף בתנאי שתדרש ברבים על גדל עניית אמן".

בְּשׁוּר וָדָם... כִּי אִם לִידָד הַמְלָאָה... שְׁלֵא גְבוּשׁ וְלֹא נָפְלָם", שְׁאֵם נֹכַח לְהַתְפָּרֵס מִיַּד ה' וְלֹא מִיַּד בְּשׁוּר וָדָם, מִבְּטוּחַ לָנוּ "שְׁלֵא גְבוּשׁ וְלֹא נָפְלָם" ("דְּבַרֵּי יִרְמְיָהוּ").

בְּקִשָּׁה עַל הַמִּזְבֵּחַ בְּבִרְכַּת מַעֲיִן שְׁלוֹשׁ

"וַעֲשִׂיתָ אֶת הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שִׁטִּים חֲמֹשׁ אַמּוֹת אַרְבֶּה וְחֲמֹשׁ אַמּוֹת רֹחַב רְבוּעַ יְהִיָּה הַמִּזְבֵּחַ וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת קָמָתוֹ" (כז א)

בְּבִרְכַּת מַעֲיִן שְׁלוֹשׁ, בְּחֵלֶק הַמִּקְדָּשׁ לְבִרְכַּת הָאֶרֶץ שֶׁבְּבִרְכַּת הַמִּזְוֶה, אֵנוּ מִיְּחָדִים בְּקִשָּׁה עַל הַמִּזְבֵּחַ: "וְעַל מִזְבֵּחַךָ וְעַל הַיִּכְלָד". וְיֵשׁ לְהַבִּין: אִם בְּבִרְכַּת הַמִּזְוֶה עֲצָמָה לֹא יִחָדְנוּ בְּקִשָּׁה עַל הַמִּזְבֵּחַ, מִדּוּעַ בְּבִרְכַּת מַעֲיִן שְׁלוֹשׁ הַמִּקְצָצֶת תִּקְנוּ לְבָקֵשׁ עֲלֵיוֹ?

פֶּרֶשׁ רַבִּי מֹשֶׁה לֵיב שַׁחַר, מַגְדּוּלֵי יְרוּשָׁלַיִם:

בַּמִּשְׁנָה (סוּטָה מַח א) מְבֹאֵר כִּי: "מִיּוֹם שֶׁחֲרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ... נִטַּל טַעַם הַפְּרוּת". וְיֵשׁ לִפְרֹשׁ שֶׁכַּוְנָתָם הָיָה לְחַרְבֵּן הַמִּזְבֵּחַ, אֲשֶׁר בְּצִדּוֹ הָיוּ מִגִּיחִים אֶת הַבְּכוּרִים. וּמִפְּנֵי שֶׁחֲרַב הַמִּזְבֵּחַ וְשׁוּב לֹא הִבִּיאוּ בְּכוּרִים לִפְנֵי, אֲבָדוּ הַפְּרוּת אֶת טַעַמָם (רָאָה רַש"י ר"ה טז א ד"ה שְׁתֵּי). לְאוּר זֹאת יֵשׁ לְבֹאֵר, כִּי לִפִּי שְׂמִינִיּוֹת בְּרַכַּת מַעֲיִן שְׁלוֹשׁ אַחֵר אֲכִילַת פְּרוּת שְׂבַעַת הַמִּינִים, עַל כֵּן תִּקְנוּ דְּקוּקָא בֵּה בְּקִשָּׁה מִיְּחָדֶת שִׁיבְנָה הַמִּזְבֵּחַ וְעַל יָדֵי כָּךְ יִשׁוּב טַעַם הַפְּרוּת ('אֲבָנֵי שְׁהִם' עֲקָב).

רַבִּי שְׁלֹמֹה זְלַמֵּן אוֹיעֶרְבֶּךְ הָיָה אוֹמֵר כִּי בְּקִשָּׁת "וְעַל מִזְבֵּחַךָ" בְּבִרְכַּת מַעֲיִן שְׁלוֹשׁ, הָיָה הַסֵּפֶה לְכָךְ שֶׁנִּהְיָה יִשְׂרָאֵל לֹאֲכָל סִפְגָּנוֹת בְּחֹג הַחֲנֻכָּה:

בְּחֹג הַחֲנֻכָּה טִהְרוּ הַחֲשִׁמוֹנָאִים אֶת הַמִּקְדָּשׁ כְּלוּ מִטְמְאֵת הַיּוֹנִים, אוֹלָם אֶת אֲבָנֵי הַמִּזְבֵּחַ לֹא עָלָה בְּיָדָם לְטַהֵר, וּלְפִיכָךְ גִּנְזוּם (עֲבוּדָה זָרָה נִב ב). מִטַּעַם זֶה נִהְיָה לֹאֲכָל בְּחֻכָּה סִפְגָּנוֹת - כְּדִי לְהַתְחַיֵּב בְּאִמְצָעוֹתָן בְּבִרְכַּת מַעֲיִן שְׁלוֹשׁ, שֶׁבֵּה אֵנוּ מְבַקְשִׁים עַל בְּגִן הַמִּזְבֵּחַ ('הַלִּיכוֹת שְׁלֹמֹה' מוֹעֲדִים ח"ב עַמ' שִׁט).

שִׁבְעַת בְּרַכָּה מְלַחֵם הַפָּנִים

"וְנָתַתָּ עַל הַשִּׁלְחָן לֶחֶם פָּנִים לִפְנֵי תַמִּיד" (כה ל)

אֲמָרוּ חֲכָמִים (יוֹמָא לט א) שֶׁנִּשְׁתַּלַּחַה בְּרַכָּה בְּלֶחֶם הַפָּנִים, וְהָיָה הַכֹּהֲנִים הָאוֹכְלִים מִמֶּנּוּ שְׁבַעִים בְּאִכְלִיָּה מוֹעֲטָת. הֶרְמִבְּרִין (שְׁמוֹת כה כז) מוֹסִיף וְכוֹתֵב שֶׁלֹּא רַק בְּלֶחֶם הַפָּנִים עֲצָמוּ נִשְׁתַּלַּחַה בְּרַכָּה, אֲלָא שְׁמֵהּ שִׁלְחָן וּמְלַחֵם הַפָּנִים נִמְשָׁכוּ בְּרַכָּה וְשִׁבְעַת לְכָל יִשְׂרָאֵל.

עַל פִּי זֹאת פֶּרֶשׁ רַבִּי פִּינְחָס שְׁטִינְגֶּר רִבֵּה שֵׁל אֵילֵלֶאק, אֶת שְׁאֵנוּ מְבַקְשִׁים בְּסוּף בְּרַכַּת הַמִּזְוֶה: "הֶרְחֵמֶן הוּא יִשְׁלַח לָנוּ בְּרַכָּה מְרִבָּה בְּבִית הָזֶה וְעַל שִׁלְחָן זֶה שְׂאֲכִלְנוּ עֲלֵיוֹ". "שִׁלְחָן זֶה שְׂאֲכִלְנוּ עֲלֵיוֹ" מְכוּן לְשִׁלְחָן לֶחֶם הַפָּנִים, שְׁעָלֵיו נֶאֱמַר (יִחְזָקָאֵל מֵא כב): "זֶה הַשִּׁלְחָן אֲשֶׁר לִפְנֵי ה'", וְעָלָיו הָיוּ מִנְחוֹת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה חֲלוֹת כְּמִנְיָן "זֶה", שֶׁהַכֹּהֲנִים הָיוּ אוֹכְלִים אוֹתָן בְּמִקְדָּשׁ. וּמְבַקְשִׁים אֵנוּ שִׁיבְנָה הַמִּקְדָּשׁ וְתִשׁוּב הָעֲבוּדָה לִירוּשָׁלַיִם, וְתִשׁוּב הַבְּרַכָּה בְּ"שִׁלְחָן זֶה" - בְּלֶחֶם הַפָּנִים, וּמִמֶּנּוּ תִמְשָׁק "בְּרַכָּה מְרִבָּה בְּבִית הָזֶה" וּבְכָל בִּתֵּי יִשְׂרָאֵל ('בְּרִיתֵי שְׁלוֹם' תּוֹלְדוֹת).

לֶחֶם שְׂאִין בּו בִּשְׁת פָּנִים

"וְנָתַתָּ עַל הַשִּׁלְחָן לֶחֶם פָּנִים לִפְנֵי תַמִּיד" (כה ל)

רַש"י פֶּרֶשׁ שֶׁלֶחֶם הַפָּנִים הָיָה קְרוֹי כָּךְ מְלִשׁוֹן "פָּנִים", שֶׁכֵּן הָיוּ עוֹשִׂים לְכָל חֻלָּה דְּפָנוּת שֶׁהָיוּ זְקוּפוֹת כְּלָפֵי מַעְלָה, וְהָיוּ נִרְאוֹת כְּעֵין "פָּנִים" הַ"רְאוּאִים" אֶת צִדֵּי הַבֵּית לְכָאן וּלְכָאן.

רַבִּי חַיִּים יִרְמְיָהוּ פִּלּוֹנְסְבֶּרג תַּלְמִיד הַנָּצִ"ב מוֹלוֹז'יִן, הוֹסִיף וּפֶרֶשׁ טַעַם נוֹסֵף לְתַאֲרָה:

עַל הַמִּתְפָּרֵס מֵאַחֲרֵים אֲמָרוּ חֲכָמִים (ירוּשְׁלָמִי עֶרְלָה א ג) שֶׁהוּא מִתְבָּשֵׁל לְהִסְתַּפֵּל בְּפָנָיו שֵׁל מִי שֶׁמִּפְּרָגְסוּ "דְּאֲכִיל מִן חֲבֵרִיָּה - בְּהִית מִסְתַּפֵּל בִּיה". וְאוֹלָם לְעַמְתּוֹ, הָאֲכִילָה לְהַתְפָּרֵס מִיַּד הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֵינוּ מִתְבָּשֵׁל מִפְּנֵי בְּכָךְ, וְכִדִּי לְהוֹרוֹת עַל כָּךְ מְכֻנָּה הַלֶּחֶם אֲשֶׁר עֲמַד לִפְנֵי ה' "לֶחֶם הַפָּנִים".

מִשּׁוּם כָּךְ אֵנוּ מְבַקְשִׁים בְּבִרְכַּת הַמִּזְוֶה: "וְנָא אֵל תַּצְרִיכֵנוּ ... לִידֵי מִתְנַת

יְהוּדֵי יָקָר!
הַקָּפֵד גַּם אֶתָּה לַעֲנוֹת
אֲמֹן כַּהֲלָכָה, וְתִזְכֶּה בְּכָךְ
לְהַרְבּוֹת שְׂמִיחָה בְּכָל
מְקוֹם, כְּפִתּוּב (מִשְׁלֵי טו כג):
"שְׂמִיחָה לְאִישׁ בְּמַעֲנָה
פִּיו".

לְהַצְטָרְפוֹת אֵל מִזְכֵּי הַרְבֵּים
הַמִּשְׁכִּימִים קוֹם לַעֲנוֹת
אֲמֵן אַחֵר הַמִּתְפָּלְלִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת,
נָא מִלֵּא אֶת הַטִּפְס בְּמִכְשֵׁי נִדְרִים
פְּלוּס' וְאֵנוּ נִצֵּר עִמָּךְ קֶשֶׁר אִי"ה
לְשִׁלְיַחַת חֲמָרִים.

בְּרִכּוֹת הַשְׁחֵרָר כַּהֲלָכָה

בְּקוֹל בְּכוּנָה בְּחִבְרוּתָא

מִשְׁנֵכָנֶס
אֶדָר
מִרְבִּין
בְּשִׂמְחָה

"כְּשִׁי יִשְׂרָאֵל בְּעוֹלָם הָזֶה שׁוֹמְרִים לַעֲנוֹת
אֲמֹן בְּכוּנָת הֵלֶב כְּרָאוֹי, כְּמָה פִּתְחֵי בְּרַכָּה
נִפְתָּחִים לָהֶם לְמַעְלָה!
כְּמָה טוֹבָה נִשְׁפָּעֶת לְכָל הָעוֹלָמוֹת!
כְּמָה שְׂמִיחָה יֵשׁ בְּכָל מְקוֹם!"
(זֶהַר וְיֵלֶךְ רַפָּה ב).

אגדת אמונים

מכתב מקורא נאמן

למעלת כבוד נשיא ופטרונו 'בני אמונים', הרב יעקב דב מרמון שטיין שליט"א, שלום וברכה!

ביום היארצית השני של אומכם ע"ה, שהתקיים ב"ז טבת תשפ"ה, נשאתם ביישבתנו שיחה מרגשת ובה ספרתם בין היתר על השגחה פרטית מפלגה שזכיתם לראות בעת פטירתה. ספרתם שששה ימים לפני פטירתה הגעתם שלא כהרגלכם לארץ, ושהיתם עמה. טרם צאתכם לחזר לביתכם בניו יורק, נפרדתם ממנה וקבלתם את ברכתה. נסעתם לשדה התעופה בהרגשה טובה וצעדתם לעבר טיסתכם, אלא שלפתע התקשר אליכם ידידכם שהביאכם לשדה התעופה, והודיע לכם שהגיעה אליו ידיעה שאומכם התמוטטה בפאנומיות. שבתם על עקבותיכם ברגע האחרון, ומהרתם לבית אומכם. כעשר דקות לאחר הגעתכם השיבה אומכם את נשמתה לבוראה באריכות ימים ושנים, כשמונין מצאצאיה ואתם בתוכם, זועקים "שמע ישראל".

אכן, השגחה פרטית מפלגה. שהלא מה הסכוי שיהודי תושב ניו יורק יזכה לשהות לצד מטות אמו המסתלקת בפתאומיות מן העולם?

אלא שאין בכך חדוש, שכן הסבך נותנת כי המקפיד על עניית אמן, שהיא יסוד האמונה, זוכה לראות כיצד עין ה' פקוחה עליו בהשגחה פרטית מיחדת, בבחינת "עין ה' אל יראיו" (תהלים לג יח) - ראשי תבות בגימטריה "אמן".

ועלה בדעתי להביא רמז נפלא על ענין זה עצמו, שהמקפיד על עניית אמן זוכה לראות השגחה פרטית במסעיו.

הנה בסדר מסעות בני ישראל וחיגתם במדבר, נאמר (במדבר ט יח): "על פי ה' יסעו בני ישראל ועל פי ה' יחנו". בפסוק זה רמוזה תבת אמן, הן בתחלתו והן בסופו! בראש הפתוח, "על פי ה' יסעו בני ישראל" - סופי תבות בגימטריה "אמן"; ובסופו, "בני ישראל ועל פי ה' יחנו" - אף כאן סופי תבות בגימטריה "אמן"! ללמדנו שהמקפיד על עניית אמן זוכה לראות השגחה פרטית במסעיו ובחיותיו כבני דור המדבר.

החותם בהערכה,
זעירא דמן חברא
ש' ר'

נתן לשלח מכתבים לפקס שמספרו 08-9746102 או לכתבת המייל: 9139191@gmail.com

מאה ברכות בשנים

"דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי" (כה ב) בזהר הקדוש (ויקהל ר ב) דרשו את תבת "תרומה" כשתי תבות: "תרי" [שנים] ממאה", כרמז לכך ששעור תרומה גדולה לפי "עין בינונית" הוא אחד מחמשים, דהינו שנים ממאה.

רבי אליעזר הורוביץ מטרניגרד באר כי דרשה זו מרמזת אף למאה הברכות שאנו מברכים מדי יום, שגם הן מכונות תרומה ונדבה, ככתוב (תהלים קיט ח): "נדבות פי רצה נא ה'" (ראה תנחומא פקודי ט). לפי זה, "תרי ממאה" היינו שמאה הברכות צריכות להאמר בשנים, כלומר באמירת הפה ובכוננת הלב כאחד, ולא מן השפה ולחוץ וכגוף בלא נשמה. ועל כך אמר הכתוב: "מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי", ללמדך שרק המברך בכוננת הלב זוכה שבברכותיו תתקבלנה לרצון (נעם מגדים).

ועולים הדברים בקנה אחד עם פרושו של רבי זושא מאניפולי לדברי הגמרא (ברכות מה א): "העונה אמן, לא יגביה קולו יותר מן המברך", שלפי שכוננת הלב היא העקר, על כן לא יגביה אדם את קולו יותר מכפי שהוא מתלהב בלבו ('דברי יחזקאל' [שינובה] אגדות הש"ס ברכות מה א).

נתן להוסיף ולומר שבדרשת "תרי ממאה" אף נרמז שכל אחת ממאה הברכות הנאמרות ביום צריכה להאמר בשנים - האחד מברך ומשנהו עונה כנגדו אמן.

שערי גן עדן

עניית אמן במישנת בעל ההלולא

רבי אליהו דוד רבינוביץ - תאומים - האדר"ת

ג' באדר תרס"ה

רבי אליהו דוד רבינוביץ תאומים, המכונה 'האדר"ת', נולד בשנת תר"ג בעירה פיקליו שבליטא, לאביו רבי בנימין שהיה רבה של העירה. עוד בטרם מלאו לו שלוש שנים שנה התמנה לכהן כרבה של העיר פוניבז'. במשך זה כהן תשע עשרה שנה, ובשנת תרנ"ד הכתר לכהן כרבה של העיר מיר.

בשנת תרס"א עלה לארץ הקדש בעקבות הזמנתו של רבה הישיש של ירושלים, רבי שמואל סלנט, שבקשו לבוא ולכהן לצדו. בהגיעו למעונו של הרב סלנט, קם הרב מכסאו ואמר: "הריני מוסר בזה את כסא הרבנות להדרת גאונו". אולם עוד בחי' הרב סלנט, כארבע שנים אחר עלייתו לארץ, נפטר האדר"ת, ג' באדר א' תרס"ה. בן ששים ושתים שנים היה בפטירתו, והוא הובא למנוחת עולמים בהר הזיתים, סמוך לקברו של המהר"ל דיסקין.

בכשרונו העצום חדש האדר"ת והעלה על הכתב חידושי תורה רבים בכל מקצועות התורה, אולם בצניעותו המפלגת פעל בתחבולות להסתיר זאת מעיני כל. בספרו 'סדר אליהו' מונה האדר"ת שמות של שבעים ואחד ספרים שחבר, אולם רק חלקם יצא לאור עולם ואחרים עודם נדפסים בימינו.

ברכות השחר מכמה אנשים

האדר"ת מעיד על עצמו כי כבר מילדותו רחש חבה יתרה לעניית אמן, ומשום כך הקפיד מדי יום לשמע ברכות השחר מכמה אנשים, וכך פתב בספרו 'נפש דוד' (אות כא):

"מאד מאד הייתי נזהר בעניית אמן, עוד מילדותי, ואני אוהב ורץ בחבה יתרה למצוה זו. עד שכמעט כטבע הוא לי, שהרגלתי בכל יום לשמע ברכות השחר מכמה אנשים. וממני ילמדו כל הרואה אותי לעשות כן לחבב עניית אמן, אשר בתחלה היו מזלזלים בהם, ולא החשיבו את המצוה הזאת לכלום, וכי זוטר מה שהפליגו חז"ל בשבחה! ובדרך קל כזה יוכל כל אחד לקנות לו עולם הבא, לקיים מצוות למאות, בכל יום בנזקל ובלי לאות".